

Resim ve Sinema Bağlamında “Mr. Turner” Filmi

Öğr. Gör. Oğuz Tunçel

Makale Geliş Tarihi: 04.11.2016
Yayına Kabul Tarihi: 24.03.2017

Özet

Bu çalışma 1775-1851 yılları arasında yaşamış ünlü İngiliz ressam Joseph Mallord William Turner'ın yaşamının son dönemlerini perdeye taşıyan 2014 yapımı “Bay Turner” filmini resim ve sinema bağlamında ele almaktadır. İzlenimci akımın öncülerinden sayılan ressam Turner'ın biyografisinden yola çıkılarak beyaz perdeye aktarılan eser aynı zamanda gerçeği yeniden düzenleyerek aktaran ve yeniden anlamlandıran sinema için özgün bir değer taşımaktadır. Modern sanatın temellerinin atıldığı kuşağın değer yargılarını, sanat algısını, sosyo-kültürel ilişkileri ve sınıfsal yapıları sinemasal dille yeniden üreten film; imgeler yoluyla anlatım sunan resim ve sinema sanatlarının kendine özgü dillerinin keşiştiği noktada göstergelerarası ve sanatlararası bir yaklaşım sergiler. Resim, sinema ve biyografinin sentezlendiği melez bir yapıdan hareketle yeni anlamlar üretir.

Anahtar Kelimeler: Joseph Mallord William Turner, Resim, Sinema

THE MOVIE “MR. TURNER” IN CONTEXT OF ART AND CINEMA

Abstract

This study deals with the movie “Mr. Turner” produced in 2014 which depicts the last period of the life of famous British artist Joseph Mallord William Turner who lived between 1775 and 1851 in context of art and cinema. The movie which was produced based on the biography of artist Turner considered among the pioneers of the impressionist movement also has unique value for cinema which narrates reality upon reorganizing and gives a new meaning to reality. The movie which reproduces standards of judgement for the generation in which modern art originated, perception of art, socio-cultural relationships and class structure in cinematic language, which is also a biographic work possessing a narrative style with images and which is at the conjunction where the original languages of cinematic arts are also attains an inter-indicative and inter-artistic approach. It produces new meanings originating from a hybrid structure where art, cinema and biography are synthesized.

Keywords: Joseph Mallord William Turner, Art, Cinema

Giriş

Nesneler üzerine anlam yaratımı sürecinde imgeden beslenen görsel sanatlar birbirleriyle yakın ilişki içerisinde. Bu sanatlar içerisinde yer alan resim ve sinema; sahip olduğu farklı araç ve olanaklarla sanatlararası etkileşimin yaşandığı ortak alanlar yaratır. Biçim, içerik ve teknik olarak birbirinden ilham alan her iki sanat dalı yarattığı özgün eserlerle sanatsal alana katkı sağlar.

Binlerce yıllık birikime sahip geleneksel sanatlardan (resim, tiyatro, edebiyat) yararlanan sinema; bu sanatların kendilerini yeniden tanımlama sürecine ve dönüştürücü etkilerine yirminci yüzyılın başlarında katılır. Ortaya çıktığı ilk yıllarda sanatsal potansiyelini ortaya koyma adına kendi dışındaki alanlardan beslenen yedinci sanat; özellikle resmin biçimsel ve anlamsal ifade zenginliğine çokça başvurur. Teknoloji ve geleneksel sanat dallarının bir sentezi olarak düşünülen sinema zamanla rüştünü ispat ederek modern bir sanat formu olarak ortaya çıkar (Kovacs, 2010: 17-20). Sanatın evrimsel dairesi içinde uyarlamalar, alıntı ve taklitlerden yola çıkan sinema zamanla kendi kurallarını belirlemeye başlar. Kutsal sayılan geleneksel sanatları birleştiren estetik bir kompleks örneği olarak görülür. Sahip olduğu estetik ve sosyolojik avantajlarıyla kısa zamanda popüler hale gelen sinema, herhangi bir sanatın yedeği olmak ya da onlara hizmet etmek yerine özgün varlığıyla bağımsız bir alanda ilerler. Geleneksel sanatlarla rekabet etmeden ya da birbirlerinin yerine geçmeden kendine has araçları ve yöntemleriyle sanata yeni bir boyut kazandırır (Bazin, 2013: 63-82).

Tek tek kareler olarak filmin özel bir hali olan fotoğrafın hemen ardından ortaya çıkan sinema; sunduğu teknik olanaklarla geleneksel sanatı etkilemeyi başarır. Fotoğrafın icadıyla algısal dönüşüm yaşayan resim, hareketi ve zamanı ele geçiren yeni buluş ile modern sanatın temelini atan yeni arayışlara yönelir. (Monaco, 2002: 44-45). Farklı sanat dalları arasında yaşanan karşılıklı etkileşim yeni açılımlar sunarak sanatlararası bir yakınlığa kapı aralar. Kendi dışındaki sanatsal alana ve geleneğe doğru atılan adım, kendi perspektifiyle onun üzerine düşünme ve değerlendirme özellikle ortak kaynağa yönelen görsel sanatların önünü açarak, yeniden yaratıma olanak sağlar. Kendinden önce var olan sanatlarla ya da ürünlerle bağ kuran bu çaba; sonuç olarak birçok parçadan oluşan bir alıntılar mozaiki değil, farklı yorumlar içeren sanatsal bir bakış yaratır. Her sanat dalının kullandığı farklı araçlarla yeni anlamlar kazanan bu süreç ortak kaynağa ait çok sesliliği öne çıkaran yeni bir okuma ve farklılıkların öne çıkarıldığı yeniden bir yorumlamaya dönüşür (Uçan, 2009). Kaçınılmaz olarak yaşanan bu etkileşim sanatlararası bir sentez oluştursa da ortaya

çıkan eser tamamıyla sanatçının bakış açısını yansıtan bağımsız bir ürüne dönüşür. Sanatlararası bir alış-verişin yanında sanatçılar arası bir dayanışma ortaya çıkar.

Teknik ve anlatım olanakları bakımından birbirinden yararlanan resim ve sinema; sınırlarını genişleterek yeni alanlara kapı aralasa da kendi özgün yapıları gereği ortaya çıkan ürün bağımsız bir esere dönüşür. Sinema ile resim arasındaki bu ilişki ortak bir paylaşım ve işbirliğine olanak sağlasa da her iki sanat belli kurallar çerçevesinde, kendi olanaklarını kullanarak sanatsal duyarlılık ve yaratıcılık peşindedir. Sanat eserinin varoluş nedenine uygun yeni anlam evreni oluşturan sanatçı -ister ressam olsun ya da sinemacı olsun- yaşamı basitçe kaydetmekten çok onu yorumlama peşindedir (Armes, 2011: 20). Yeni ve özgün bir dünya sunan bağımsız sanatçı, eserini yaratıcı bir form ile yeniden üretir (Suçkov, 1982: 31).

Bu çalışma; sanatlararası etkileşimin bir örneğini oluşturan "Bay Turner" adlı filmi ele alır. Resim ve sinemanın doğrudan bulunduğu, sinema içinde ressamın hayat bulduğu biyografik eser araştırmanın evrenini oluşturur. Modern sanatın başlangıcındaki atmosferi sanatçı üzerinden beyaz perdeye taşıyan 2014 yapımı film; resim ve sinema bağlamında ele alınır. İmgelerle anlatım sunan her iki sanatın kendine özgü dillerinin kesiştiği sahneleri göstergelerarası bir yaklaşımla çözümler.

"Bay Turner" Filmi'ne Genel Bakış

Romantizmin heyecan ve coşkusu tuvaline yansıtan sanatçılardan William Turner; İngiliz manzara resminin öncülerindendir. Işığın açıklık ve koyuluk derecelerini yumuşak geçişlerle sergileyen sanatçı aynı zamanda Empresyonizmin de habercisidir. Sanatçının klasik idealden uzaklaşarak anın dolaysızlığını, ışığın ve atmosferin alışılmamış niteliğini keşfettiği bir dönemi sinemaya uyarlayan yönetmen Mike Leigh, ressamın son 25 yılını ele alır. Özellikle hayatının son dönemlerine doğru ressam William Turner'ın tablolarına aktardığı görsel unsurlar, biçimler yaşadığı kuşağın yoğun kullanımlarının aksine farklı bir sunumla karşımıza çıkar. Toplumsal algı düzeyinde bir düzensizlik sergilemesi, sunduğu iletinin gücünü ve enformasyon değerini artırır. Yaşadığı kuşağın görme biçimlerine aykırı resimler yapan, klişeleşmiş kodlarla savaştan sanatçı; izleyiciyi şaşırtır. Tablo karşısında duran suveyi üretken ve sonsuz bir diyaloga sokar. Özgün eserleriyle dönemin sanat algısını sorgulayan Turner resim sanatında önemli bir iz bırakır.

Gelişen olay örgüsüyle Turner'ın yaşamına ışık tutan film sanatlararası etkileşime iyi bir örnektir. Resmin kendine has gösterge dizgeleriyle ürettiği

anlam, sinemasal gösterge dizgelerine çevrildiğinde kaçınılmaz olarak dönüşüme uğrar. Ayrıca biyografik metnin anlam evreninin çözümlenerek sinema diline uyarlanması da yeni anlam ve okumalara olanak tanır. Yaşanan döneme ait değer yargılarını, sosyo-kültürel ilişkileri ve sınıfsal yapıları günümüze taşıyan film; sinema dili açısından kendine özgü bir nitelik taşır. Yansıtılanlar gerçeğin ne tam kendisidir ne de gerçekten tamamen kopuktur. Film doğrudan Turner'ın gerçek yaşamından alıntılara yer verse de sahneler yönetmen tarafından yeniden kurgulanır. Yaşananları kendi bakış açısıyla günümüze taşıyan Leigh, yeni anlam katmanları oluşturur. Ressama ait tabloların nasıl yaratıldığına dair açıklamalar getiren kareler sanatçı-toplum ilişkilerini irdelerken; sanatçının yaşamı üzerinden sanata ait kavramlar ve dönemin sanat algısı sinemasal dille yeniden üretilir. Sanatçının toplumla ve kurulu düzenle olan ilişkisi eleştirel bir gözle sunulur.

Işığın Ressamı

Bir ressamın resmine ya da bir şairin şiirine nasıl başlayacağını ya da bir roman yazarının veya sinema yönetmeninin kurguya nasıl bir sözcük ya da kare ile başlayacağını titizlikle seçmesi gerekir. Bu çaba sanatçının yaratıcı tasarısının temelini oluşturur (Turgut, 1993: 148). Biçim ve özü bütünlük içerisinde sunmayı amaçlayan sanatçı yarattığı kompozisyonda biçimsel öğeleri en etkin şekilde kullanır. Anlatım gücü en büyük olanla duygu yönü en büyük olanı yakalamaya çalışır. Haftalarca tuvali etrafında dönen ressamın ya da perdeye yansıttığı görüntülerin seçimine uzunca vakit harcayan sinemacının sunduğu kompozisyon eserin hareket noktasını oluşturur. Bu süreçte başarılı olan sanatçı kullandığı dil, estetik anlayış ve söylemiyle uyumlu bir kompozisyon sunar. Bu kapsamda değerlendirildiğinde yönetmen Mike Leigh filme etkileyici bir doğa manzarasıyla başlar.



Resim 1. Mike Leigh: Mr. Turner Filminin Giriş Sahnesi, 2014

Flaman Rönesans ustalarının ayrıntılı resimlerini akla getiren manzara durağan bir tablo (tablo-plan) formundadır. Kuzeyin eğik ve zayıf, keskinliği az, aşırılıklardan arınmış ışığında bir alacakaranlık yaşanır. Kızıla çalan sınırsız gün ışığı, sakin ve sessiz derenin etrafında sonbaharın gelişini haber veren sararmaya yüz tutmuş sazlıklar, ışığı arkasına alıp rüzgarı usulca bekleyen yel değirmeni. Doğa tüm dinginliğiyle perdeye yansır. Ressamın en ince detaylarına kadar özendiği bir tabloyla karşılaşan seyirci dikkatle büyüleyici manzaraya bakar. Yönetmen tarafından titizce seçilen ışığın kusursuz olduğu an Leonardo da Vinci'nin el yazılarında değindiği gibidir: *"Her şeyde olduğu gibi, aşırılıklar zararlıdır; aşırı ışık nesnelere çığlık verir; fazla karanlıksa, onları görmemizi engeller, ikisinin ortası en iyisidir."* (Vinci, 1992: 91).

Turner'ın hayattayken ziyaret ettiği topraklarda usta ressamın izini bulmak isteyen yönetmen etkileyici bir Kuzey Avrupa manzarası seçmiştir. Bu tercih "Işığın Ressamı" olarak anılan, kullandığı renklerle manzara resmine yenilikler getiren ressam Turner'ın özgür stilini akla getirir. Renkli ışık saçan paletiyle doğanın değişen tonlarını yakalamaya çalışan ressam güneşin doğduğu ve battığı saatleri sıkça işler. İnsanın olağanüstü doğa karşısındaki yazgısını ve geçiciliğini vurgulayan ressam, güneşe mistik olarak da bağlıdır. Turner doğayı resmederken seçici davranır, insanların gözlerini doğanın yüce güzelliğine açmak ister. Işık dolu güzelliklerle göz kamaştıran fantastik dünya, onun tablolarında hareketli ve son derece etkileyicidir. "Sanatın Öyküsü" adı eserinde Gombrich; tuvaline dünyayı daha çarpıcı yapacak her şeyi dolduran ünlü ressama şöyle değinir:

"Turner öylesine büyük bir sahne yönetmeniydi, öylesine bir istek ve beceriyle çalışıyordu ki, amacında başarı sağladı. O'nun resimlerinin en başarılıları bize en masalsi ve en güzel anlarında yakalanmış bir doğanın görüntüsünü verir" (Gombrich, 2013: 494).

Resmi, susan bir söyleme benzeten Bonitzer'in söylediği gibi film karesini tabloya (tablo-plan) dönüştüren yönetmen, seyirciyi sinek kağıdının sineği tutması gibi tutar. Söz hakkı sınırsız bir tartışmaya sürükler (Bonitzer, 2011: 136). Anı durduran, izleyici tutan tablo-plan seçimi aynı zamanda filmin son karesinde de yer alır. Gerçeğin kaynağı olarak kutsadığı güneş ressamın hayatının merkezindedir. Ressamı besleyen güneş aynı zamanda dünya üzerinde var olan nesnelere ışığıyla besler. Sanatçıya doğanın tüm güzelliklerini ve uyum içindeki renklerini ortaya çıkarma fırsatı verir (Roberts, 2014: 18).



Resim 2. Mike Leigh: Mr. Turner Filminin Kapanış Sahnesi, 2014

Sahnenin arka planda yer alan ışık kaynağından nesneye çarparak yansıyan gölge, güneş ve sanatçı arasındaki bağı açıklar. Işık kaynağı ve yarattığı gölge görsel alan içinde birlikte gösterilir (Karavit, 2006: 19-22). Sanatçı tarafından kutsanan güneş; dünyayı görünür kılarken, her yerde var olan ve her şeyi gözetleyen mistik bir değeri yansıtır. Alacakaranlıkta keskin bir şekilde silueti ortaya çıkan ressam, tıpkı filmin giriş sahnesinde olduğu gibi sessizlik içerisinde dikkatle güneşe bakar. Arka planda yer alan ışığın ön plandaki karanlık silüetle oluşturduğu zıtlık, Turner'ı ilgi merkezi haline getirir. Renk seçimi bu defa tam tersi bir denge yaratır. Seyircinin dikkati doygun sıcak renklerden oluşan ışık kaynağına yönelir. Böylece yönetmenin ışık ve renk zıtlıklarından yarattığı uyum, kompozisyonda öne çıkan ressam ve güneşin anlamlı ilişkisini ortaya çıkarır.

Filmin son sahnelerinde "Güneş Bizim Tanrımız" diyerek son nefesini veren Turner'ın gerçeğin kaynağı olarak gördüğü güneşe (ışığa) verdiği değer her iki sahneyi de özetler. Işığı ve gözün güneşle yakınlığını en iyi şekilde eserlerine yansıtan sanatçı dünyanın gizemlerini açığa çıkaran, tüm nesnelere aydınlatan güneşe, ışığa kendini adar.

Renkler Çelişkilidir

Gerçek hayatta gözlemediği, kavradığı, yorumladığı nesnelere tuvaline taşıyan sanatçı aslında nesneye ait bir bilgiden yola çıkarak eylemini gerçekleştirir. Doğada gördüğü gerçek nesnelere kendi bakış açısı ve görme biçimiyle yorumlayan sanatçı aynı zamanda dünya karşısında duruşunu sergiler. Sanatçı bu tavrıyla yaşadığı kuşağın yaygın görme biçimini benimsemekte ya da yenilikçi taze bir bakışla nesneyi yorumlamakta tamamen özgürdür. Romantizmin etkisini hissettirdiği kuşakta yaşayan Turner, ilk eserlerinde bilimsel yetkinliği gösteren perspektifi ustaca kullanır,

resimde orantı ve nesnel uyumu rahatlıkla yakalar. Bu becerisinin yanında son dönem eserlerine bakıldığında sanatçının görme biçimindeki farklılıklar göze çarpar. Özel bakış açısıyla yorumladığı izlenimlerinde belirsiz dış çizgiler, tuvali kaplayan boşluk, hareket halindeki ışık, atmosferde çözünen renkler ve birbiri içinde eriyen yansımalar vardır. Bilimsel bilgideki yeni uyanışları yakından izleyen Turner, görünümü önem veren izlenim ve duyuma da önem verir.

İzlenimci kuşağın ilklerinden olan ressamın yaşadığı dönem sanayinin, makineleşmenin, pozitif bilimlerin hızla geliştiği, toplumsal yapının önemli değişimler geçirdiği bir zamanı kapsar. İzlenimci sanat anlayışının kök saldığı dönemin felsefi görüşlerinden etkilenen sanatçının tabloları da zamanın varlık anlayışından izler taşır. Uzun ve yorucu bir gemi yolculuğunun ardından Turner'ı ziyaret eden Bayan Somerville'in yer aldığı sahne seyircinin modern sanata ait karakteristik özellikleri yakalamasına yardımcı olur. Bilimsel keşiflerin etkisi altındaki eski kesinlikleri sorgulayan bir çağın şafağını ekrana taşıyan yönetmen, dönemin katı gerçekçiliğini sorgular. Pozitivizmin etkisiyle doğaya karşı güçlenen insanı temsil eden Bayan Somerville, evrenin sunduğu gizemlerin peşinden merakla koşar.



Resim 3. Mike Leigh: *Mr. Turner* Filminden Bir Sahne; Mr. Turner Ve Bayan Somerville, 2014

Evrenin gizemli yönlerine, ışık, renk ve optik yasaların temellerine bilimsel yöntemle ulaşma çabasındaki Somerville ve doğanın inceliklerine eğitilmiş hassas göz ile ulaşan ressamın yer aldığı kareler dönemin deney ve gözleme dayalı ruhunu yansıtır. Bilimin yanında sanatın da gerçeğe ulaşmada belirleyici olduğu vurgulanır. Prizmadan yansıyan ışığı inceleyen Bayan Somerville renklerin kesin olduğunu savunur. Usta bir gözlemci olan Turner ise renklerin çelişkili olduğuna inanır. Somerville kaotik dünyayı anlamada

sadece pozitivistin yeterli olacağını savunurken; Turner doğanın ahengini yakalamak için duyumlara önem verir. Renklerin kesin olduğunu savunan bayanın aksine Turner'a göre renkler çelişkilidir. Ressamın inanılmaz vizyonundan etkilenen Somerville, pozitivistin açıklayamadığı, dünyanın gizemli yönlerini dile getiren sanatçının duyarlılığına saygı duyar. Turner aydınlanmaya, bilime kapalı bir sanatçı değildir. Kalıplaşmış düşünceye ve pozitivistin her şeyi yalınlaştırma çabasına karşıdır (Fischer, 2015: 70). Gerçek dünyayı duyumlarıyla algılayan sanatçı, bu duyumları 'saf veri (primer)' olarak kalan basit elemanlara indirgemez. Duyu organlarıyla gözlemediği fiziksel dünya, renk ve ışık sanatçının yüksek ruhsal deneyimleriyle tasavvurlara ve kavramlara dönüşür. (Tunalı, 2013: 18). Sahneyi sonlandıran sözlerde ressam soyutlamalarını dile getirir: "*Doğal ışık ve karanlık: Beyaz iyinin gücü karanlık da şeytanın. Somerville'nin prizmasının saflığı ve Turner'ın paletinin karmaşası. Kaotik evrenin ahenkli görkemi.*" Maddi varlık alanıyla ruhsal varlık alanı sanatçı ve bilim insanı üzerinden ekrana taşınırken; akıl ve duygunun, bilim ve sanatın karşıtlığı değil, her ikisinin birlikteliği vurgulanır.

Kraliyet Sergisi

Üyesi olduğu Kraliyet Akademisinin her yıl düzenlediği sergiye katılan ressam Turner'ın heyecanını perdeye taşıyan yönetmen yaşanan atmosferi, çağın bir tanığı gibi sahneler. Titizce hazırlanan mizansen eşliğinde gerçekleşen olaylar, sanatçılar arası çekişme tıpkı bir pazar yerini andırır. Sanatçılar gözde mekânlara tablolarını asmak için birbirleriyle kapışır. Yapıtlarını sanatı himaye eden seçkinlerin istek ve beğenilerine göre şekillendiren ressamlar yaratıcılıktan yoksun, ruhsuz eserleriyle müşteri kapma telaşındadır. Sahnede yaşananlar sanatı basit bir üretim-tüketim nesnesine, sanatçıyı da el emeğiyle geçinen işçiye dönüştüren kapitalist pazar kültürünü gözler önüne serilir.

Toplumun gündemini çokça meşgul eden, sanatseverleri bir araya getiren sergi, sanatçıların şöhret kazanması için iyi bir fırsattır. Tablolarına yalnızca Kral'ın değil, aynı zamanda kentsoylu zenginlerin da rağbet ettiği Turner; sergiye çıkarıcı kaygılardan uzak özgün eserlerle katılır. Sergi ziyaretçilere açılmadan önce düzenlenen vernikleme gününde bir araya gelen sanatçılar eserlerini daha çekici hale getirmek için son rötuşları yapar. Turner, diğer sanatçılardan farklı olarak tuvallerinin bazılarını yalın durumda akademiye yollar, bunları seyirci önünde tamamlar. Bu canlı performanstan yola çıkan yönetmen temsili sanatlarda yaşanan algısal dönüşümü beyaz perdeye taşır. Sergi salonuna neşeyle giren Turner, ressam dostlarının tablolarına göz atar. Sıra John Constable'ın gösterişli tablosuna gelince keyfi kaçır. Devasa

yapıtın yanında duran kendi tablosu çok sönük kalmıştır. Kıskaçlıkla rakibini alt etmek için beklenmedik şeyler yapar. Duvarda asılı deniz manzarasına attığı kırmızı fırça darbesiyle bir anda dikkatleri üzerine çeker.



*Resim 4. Mike Leigh: Mr. Turner Filminden Bir Sahne;
Kraliyet Sergi Salonundaki Sanatçılar, 2014*

Çağdaş olan ressamlar tarafından anlaşılamayan, alaya alınan bu hareket aslında Rönesans sanatının temellerini sarsan yeni bir sanat anlayışının doğuşunu simgeler. Geleneksel sanatın toplumda meydana getirdiği tıkanıklığın önünü açan ressam, algısal bir dönüşüme öncülük eder. Turner modern sanatın özünü oluşturan yaratıcı gücün, sanatçıya ait izlenimin ve sezginin değerini toplumdaki çok önce keşfeder. Dünyayı, gerçekliği yepyeni bir gözle okur. Gerçek hayatta görmekten hoşlandıkları şeyleri aynı gerçeklikte tablolarında görmek isteyenlerin önyargılarını sorgular. Alışılmış imgeler, geleneksel biçim ve renklerden uzaklaşmanın günah işlemek gibi görüldüğü bir dönemde sanat otoriteleriyle, akademi kurallarıyla ve katılaşmış toplum beğenisiyle baş etmek zorundadır. Eski reçeteleri izlemek yerine kendi gözlerini kullanarak hayata bakmayı öğrenen ressam modern resmin temellerini atar.

Bu garip hareketin ardından kısa süreliğine salondan ayrılan Turner, Constable'ın söylediği gibi 'gelir ve bir silahı ateşler'. Tekrar sergi salonuna gelerek tabloya ok gibi saplanan lekeyi maharetli eliyle şamandıraya dönüştüren sanatçı bu kez alkışı hak eder. Tabloda her şey olması gerektiği gibi yerli yerindedir. Hiçbir çatışma ve kopukluğun olmadığı gerçeğe benzeme takıntısı giderilmiştir.



Resim 5. Mike Leigh: Mr. Turner Filminden Bir Sahne; Kraliyet Sergi Salonu, 2014

Sanatçının biyografisini sorgulanmadan sahnedeki temsile inanan seyirci; yaşananları farklı bakış açısıyla ele alan yönetmenin tercihiyle karşılaşır. Leigh; gerçeği yeniden yaratarak farklı bir yorumla perdeye taşır. Sanata ait kavramları görüntüler üzerinden, karşıtlıkları karakterler üzerinden taşıyan yönetmen, sanat tarihi içerisinde yaşanan kırılmayı, modern sanatı yaratan algısal dönüşümü birkaç dakikada özetler.

Referans Tablolar

Turner'ın yaşam metninden yola çıkan yönetmen film karelerini oluştururken ressamın tablolarını referans alır. Resmin çerçevelediği kompozisyonu kameranın sınırlarına taşıyan Leigh, doğanın dehşetli anlarını yakalamaya çalışan sanatçının yaşadığı heyecanı paylaşmak ister. Fırtınalı havada hırçın deniz dalgalarıyla boğuşan saplantılı bir sanatçı; resmetme isteğiyle her şeyi göze almıştır. Turner bu tutkusunu şu sözlerle açıklar.



Resim 6. Mike Leigh: Mr. Turner Filminden Bir Sahne; Fırtınalı Denizde Gemi Direğine Bağlı Mr. Turner, 2014

Böyle bir manzaranın neye benzeyebileceğini göstermek istiyordum. Bunun için bir geminin direğine kendimi sıkıca bağlattım. Dört saat boyunca deniz ve kar tarafından kamçılandım... Sağ çıkabildiğim takdirde böyle bir fırtınayı resmedebilmenin tek yolu buydu. (Aktaran: Sington ve Ross, 2005: 71).



Resim 7. Joseph Mallord William Turner, *Denizde Kar Fırtınası*, 1842, Tuvale Yağlıboya, 91 X 122 cm.

Resim 8. Mike Leigh: *Mr. Turner Filminden Bir Sahne; Mr. Turner Denizde Kar Fırtınası Tablosunu Yaparken*, 2014

Sanatçı çılgın deniz ortasında tehlikeli dalga vuruşları içinde umutsuzca bekler. "Denizde Kar Fırtınası" adlı tablo sert rüzgarların vurduğu güvertede başıboş gülle gibi yuvarlanan sanatçının saatlerce yaşadığı kaosu, doğanın hırçın gücünü anlatır. Dehşet dolu anın içinde saklanan gizeme ulaşma arzusuyla çırpınır. Tüm bedeninin ve hislerinin şahit olduğu ürkütücü heyecanı ancak yaşayarak tuvaline aktarabilir. Doğada gerilimin doruğa çıktığı dehşet dolu anı yansıtmaya çalışır.



Resim 9. Joseph Mallord William Turner, *Savaşan Temeraire Sökülmek Üzere Son Rıhtıma Çekiliyor*, 1838, Tuvale Yağlıboya, 91 X 122 cm.

Turner'ın tablolarını referans alan bir diğer kare ise Britanya kıyılarına özgürlüğü getiren "Temeraire" gemisinin son yolculuğuna çıktığı sahnedir. Kuşatma altında zor günler geçiren İngilizler ekonomik ve siyasi bunalım içinde, işsizliğin kol gezdiği bir dönemi yaşar. Trafalgar'da elde edilen başarıda büyük bir kahramanlık göstererek destanlaşan "Temeraire" gemisi ülkenin tarihinin şekillenmesinde önemli rol oynar¹. Zaferin ardından geçen zamana yenik düşen emektar gözüpek savaş gemisinin donanma tarafından satılması kamuoyunda yoğun tepkiye neden olur. Hurdalara ayrılarak sökülme istenen yaşlı geminin yok olmasına razı olmayan Turner; onu geleceğe taşımak ister. Römorkla kıyıya çekilen gemiyi tuvaline yansıtarak bu vefasızlığa karşı çıkar.



Resim 10. Mike Leigh: Mr. Turner Filminden Bir Sahne; Britanya Kıyılarına Özgürlüğü Getiren Temeraire Gemisi'nin Son Yolculuğu, 2014

Mike Leigh; vaktini dolduran cesur geminin çıktığı son yolculuğu batan güneşle birlikte ekrana taşır. Perdeye yansıyan görüntü sinemaya resimsel bir bakıştır. Ressamın gerçek tablosuna benzer şekilde düzenlenen sahne resimsel olanla filmsel olanı karşılaştırma fırsatı verir. Kameranın çekim açısı, renk, ışık-gölge ve kompozisyon tablonun gerçek haliyle paralellik gösterir. Sanatçının "Savaş Gemisi Temeraire" tablosundan ilham alan kareler yönetmenin bakış açısıyla yeniden üretilir. Tabloyu pekiştiren filmsel görüntü; olay örgüsüne odaklanan seyircinin bakıp geçtiği bir manzara olmaktan ziyade daha akılda kalıcı hale gelir (Kavak, 2015: 110-115). Ressam için güzel bir çizim malzemesi olan yaşlı gemi aynı zamanda yönetmen için de kullanışlı bir malzemeye dönüşür.

Endüstri çağının başlangıcında yaşanan yenilik ve dinamizmi filme taşıyan yönetmen; hareket çağını ressamın tablosundan esinlenerek aktarır.

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Fighting_Temeraire. Erişim Tarihi: 14.06.2016

Sanayi devriminin simgelerinden biri olan buharlı lokomotif dingin doğayı parçalayarak ilerler. Enerji ve hareket dolu trenin doğayı yumruklarcasına ilerleyişi karşısında nutku tutulan Turner şaşkınlığını gizleyemez. Bu sahneler sanatçının “Yağmur, Buhar ve Hız, Büyük Batı Demiryolu” tablosuyla sanayi devrimine karşı duyduğu tedirginliği yeniden canlandırır. Thames Nehri köprüsünde ilerleyen lokomotif hız ve değişimi simgeler. İnsanı önemsiz ve belirsiz hale getiren makine çağı eleştirilir. Gürültüyle, duman saça saça ilerleyen demir yığını doğayı ve insan yaşamını parçalar. Nehir içinde belirsizce yer alan kayık ve canavarlaşan lokomotifin önünden hızla kaçan tavşan yaşanan yüzyılın insana ve doğaya bakışını temsil eder: Yitip giden ve değersizleşen birey². Sükunet içindeki doğa günden güne kirlenir ve çirkinleşir.



Resim 11. Joseph Mallord William Turner, Yağmur, Buhar Ve Hız – Büyük Batı Demiryolu, Tuvale Yağlıboya, 91 X 121,8 cm.

Romantik çağa tanık olan sanatçının yarattığı tabloda doğa ve onu yok ederek canavarlaşan lokomotif etkili şekilde anlatılır. Durağanlığı parçalayan bu soğuk icadı beyaz perdeye taşıyan yönetmen bu tablodan esinlenerek yaşanan atmosferi iyice hissettirir. Doğanın kucağında yaşayan, huzur bulan, dinginlikte rahatlamaya çalışan sanatçının, gitgide mahrum kalışının derin etkileri psikolojik olarak verilir. Doğadan beslenen ressam, İngiliz topraklarına saldıran hoyrat demir yığınının yok ettiği güzelliklere üzülür.

² www.resimbiterken.wordpress.com, Erişim tarihi: 08.06.2016



Resim 12. Mike Leigh: *Mr. Turner* Filminden Bir Sahne;
Büyük Batı Demiryolu'ndan Buharlı Lokomotifin Geçişi, 2014

Turner'ın resmettiği tabloyu referans alan yönetmen; yaptığı seçimle filme estetik bir zenginlik katar. Yeniden hayat bulan durağan tablolar, plastik değeri yüksek görsel sahnelere dönüşür. Tuvalin çerçevesine hapsedilmiş görüntüler kameranın çerçevesinde canlılık kazanır. Hareket eden resimlere dönüşür. Seyirci için yeni bir görüntü olma özelliği taşıyan filmsel kompozisyon, yönetmenin yüklemiş olduğu anlamla birlikte yeni bir bakış açısı sunar (Ayhan, 2011: 86).

Sonuç

Resim ve sinemanın doğrudan buluştuğu, sinema içinde ressamın hayat bulduğu biyografik filmlerden "Mr. Turner" ünlü İngiliz ressamın eserlerini, yaşadığı dönemi ve o kuşağın resim anlayışını ele alır. Öyküleme açısından ressamın biyografisinden izler taşıyan film; görüntü yaratımı sürecinde de resim sanatından izler taşır.

Resim estetiğinden beslenen Turner'ın bakış açısını yansıtan, onun tablolarından yola çıkarak görsel anlamda kendine özgü seyir zevki içeren sahneler, aynı zamanda resim ve sinema arasındaki bağı gözler önüne serer. Resmi, ressamı, tuvali sinema perdesiyle buluşturan yönetmen; sanatçı-sanat eseri-seyirci ilişkilerine eleştirel gözle yaklaşır. Geleneksel sanatların tecrübe ettiği sanatsal geleneğe -antikiteden, klasik ideale- ve modern sanata giden yolda yaşanan algısal dönüşümleri, sanayi devrimiyle değişen toplumsal yapıyı ve sosyal ilişkileri ressam üzerinden açıklar. Bilimsel ve teknik ilerlemenin ortaya çıkardığı hız ve hareket çağını kendi bakış açısını katarak yansıtır.

İmgeler yoluyla anlatım sunan resim ve sinema sanatlarının kendine

özgü dillerinin kesiştiği noktada yer alan biyografik film; göstergelerarası ve sanatlararası bir yaklaşım sergiler. Resim, sinema ve ressamın yaşam metninin sentezlendiği melez yapıdan hareketle yeni anlamlar üretir. Turner'ın hayatından yola çıkan yönetmen resim sanatının kendine özgü dilinin, sinemada nasıl karşılık bulduğunu gösterir. Farklı araçlar kullanan gösterge dizgeleri arasındaki dönüşümün yol açtığı yeni okumalara kapı aralar.

Dönemi yansıtan dekor ve kostümlere titizlikle bağlı kalan yönetmen; sanatçının kişiliğini ve duyarlılığını günümüze taşır. Yetenekli ressamın sanat çizgisindeki dönüşümü ele alarak yaşadığı çağı sıradan insanlardan çok daha derinlikli kavrayan ressamı canlandırır. Geçen zamana yenik düşmeyen sanatçının günümüz insanının hissiyatına dokunabileceği gerçeğine dikkat çeker. Sanatçının yaşadığı dönem ile günümüzü iç içe geçirerek değişmeyen insan karakterinin derinliklerini gösterir. Tarihsel sorumluluğu göz ardı etmeyen yönetmen sinemanın sunduğu olanaklarla yeni fikirler öne süren özgün bir eser yaratır. Yaşanan olayları kendi yorumunu katarak yeniden inşa eder.

Kaynakça

- Armes, R. (2011). *Sinema ve Gerçeklik* (çev. Z. Ö. Barkot). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Ayhan, A. (2011). *Sinema ve Resim Sanatları Arasındaki Görsel ve Anlatımsal İlişkilerin İncelenmesi* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kayseri.
- Bazin, A. (1966). *Çağdaş Sinemanın Sorunları* (çev. N. Özön). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Bazin, A. (2013). *Sinema Nedir?*, (çev. İ. Şener). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Bonitzer, P. (2011). *Kör Alan ve Dekadrajlar* (çev. İ. Yaşar). İstanbul: Metis Yayınları.
- Fischer, E. (2015). *Sanatın Gerekliliği* (çev. C. Çapan). İstanbul: Sözcükler Yayınları.
- Gombrich, E. H. J. (2013). *Sanatın Öyküsü* (8. Baskı). (çev. E. Erduran, Ö. Erduran). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karavit, C. (2006). *Işık Gölge* İstanbul: Telos Yayınları.
- Kavak, S. (2015). *Temel Sanat Eğitiminde Resim ve Sinema Bağlamında Renk Bilgisi Uygulamaları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kovacs, A. B. (2010). *Modernizmi Seyretmek - Avrupa Sanat Sineması 1950-1980* (çev. E. Yılmaz). Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Monaco, J. (2002). *Bir Film Nasıl Okunur?* (1. Baskı). (çev. E. Yılmaz). İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Roberts, M. (2014). *The Unknown Turner (Notes for Teachers)* Britain TATE Gallery.
- Sington, A. ve Ross T. (2005). *Resim ve Ressamlar* (5. Baskı). (çev. T. Ertem). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Suçkov, B. (1982). *Çağdaş Gerçekliğin Anlamı* (çev. A. Çalışlar). İstanbul: Adam Yayınları.
- Tunalı, İ. (2013). *Felsefenin Işığında Modern Resim* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turgut, İ. (1993). *Sanat Felsefesi* İzmir: Üniversite Kitabevi.
- Uçan, H. (2009). "Modernizm-Postmodernizm ve J. Derridanın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature And History of Turkish or Türkic*, 4/8.
- Vinci, L. (1992). *Defterler* (çev. T. Ilgaz ve H. Yılmaz). İstanbul: Hil Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

(https://en.wikipedia.org/wiki/The_Fighting_Temeraire adresinden 14 Haziran 2016'da alınmıştır.

<https://resimbiterken.wordpress.com/2014/06/09/william-turnerin-rain-stream-and-speed-the-great-western-railway-eseri/> adresinden 8 Haziran 2016'da alınmıştır.